

Б Е Л Е Ш К Е

Рукописи Јована Цвијића. Јован Цвијић је последњих година био предузео да у оба главна правца свога рада, и у геоморфолошком и у антропогеографском, да синтезу својих испитивања и проучавања. Тако су постала његова велика дела: *Геоморфологија и Балканско Полуострво и Јужнословенске Земље. Основи Антропогеографије*. Оба ова дела имају изузетну, особиту вредност по томе, што су у њима изложена Цвијићева схватања поменутих географских дисциплина, схватања до којих је Цвијић дошао на основу својих дугогодишњих радова.

На велику жалост географске науке, Цвијића је смрт рано уграбила, и он није стигао да потпуно заврши и изда до краја ни једно ни друго дело. Од *Геоморфологије* су изашле две књиге. а од *Балканског Полуострва* једна. Трећу књигу своје *Геоморфологије* Цвијић је спремао лежећи тешко болестан. Али је ова књига, која садржи одељке о карсту и глацијацији, толико од Цвијићеве стране била припремљена, да ће се моћи ускоро издати. Исто ће се тако моћи издати и друга књига *Балканског Полуострва*, књига у којој ће опширније но у француском издању бити приказане духовне особине нашега света. Б. Ж. М.

Преписка Јована Цвијића. Јован Цвијић је оставио, поред својих рукописа, и велику преписку, врло богату и врло значајну. Она садржи, истина, скоро искључиво писма упућена њему од његових сарадника као и од страних научника и значајних личности; број концепата његових писама, на против, врло је мали. Али се и према овоме што има може добити јасна слика о разноврсности питања којима је Цвијић посветио свој радни живот. Тек се из ове преписке може сазнати колико је великих мисли, Цвијић дао незнано, и колико је унео иницијативе за организовање научног рада и нашег националног и културног подизања.

Схватајући значај Цвијићеве преписке Географско Друштво је узело на себе да је среди и, колико то буде могуће, допуни бар копијама његових писама. Овај посао је у току, и толико је одмакао да смо у могућности да дамо најопштији преглед свега што она садржи. Преписка броји данас око 4000 писама (по процени). Према садржини могла би се у најопштијим цртама овако класифицирати: 1) преписка са сарадницима о геоморфолошком и геолошком проучавању наше земље и Балканског Полуострва; 2) испитивања насеља и становништва југословенских земаља; 3) универзитет и научни институти; 4) Академија и научна друштва; 5) културна и просветна питања наше земље; 6) Македонско Питање; 7) Анексија Босне и Херцеговине; 8) Конференција Мира; 9) преписка са страним научницима; и 10) преписка са пријатељима нашег народа на страни.

Из овог кратког прегледа види се да Цвијићева преписка обухвата у главном двојака питања: научна и културно-национална. Не треба нарочито да наглашавамо да она и у једном и у другом правцу има велику вредност. Довољно је да напоменемо да се из ње јасно види какву је улогу Цвијић имао у стварању тешких веза наше науке са светским научним круговима; поред тога, колико је науком послужио својој земљи у периоду њеног највећег културног и националног развијања. Било би од великог интереса да се Цвијићева преписка не само сакупи и среди него и изда, јер несумњиво представља драгоцен материјал за нашу културну и националну историју за последње четири деценије, као и за развој наше географске науке.

С. М. Милојевић.

Библиотека Јована Цвијића. У тестаменту оставио је Јован Цвијић свом најдражем чеду — Географском Друштву у Београду — једну од својих најдражих имо-

вина — своју библиотеку. Хтео је да остане у вечној вези са будућим члановима Географског Друштва, не само преко дела, него и преко књига, које му из руке нису испале до последњег часа живота.

Управа Географског Друштва из благодарности и пиетета према своме оснивачу и *даровашељу* одлучила је, да Цвијићева библиотека сачињава засебну целину у библиотеци Географског Друштва.

Библиотека није квантитативно велика — броји око 5000 примерака — али је таквог квалитета, да би била украс и библиотекарна најпознатијих светских научника. И привидно мали квантитет порасте, кад се има на уму, да је Цвијић понајвише добивао књиге у замену и то од научника, који напишу једно или два животна дела, као резултат и резиме предходних радова.

Таквих сеператно оштампаних радова има у Цвијићевој библиотеци највише. Они обухватају све гране науке, наравно у првом реду Географију. Они указују с једне стране не свестрано интересовање Цвијићево за разне научне проблеме, а с друге стране на велики углед који је Цвијић живео код првих светских научника. Кад човек не би познавао Цвијића, из саме његове библиотеке могао би добити представу о његовој величини. Јасно се види, како су упоредно расли његова научна активност и његов углед. Чим се појавио са својим „Karstphänomen-ом“, којим је свратио на себе пажњу читавога научног света, шаљу му од најпризнатијих научника до обичних научних радника своје радове у свим скоро језицима и моле га за измену. Нису изостајали чак ни они, који нису имали никакве везе са Географијом.

Цвијић није само читао, он је у исто време и критиковао. Нема књиге у којој нема опасака, прилежача и знакови питања. Од периодичних издања, сем наших познатијих часописа и првих светских географских ревија, заступљена су издања наших и страних академија. Из Географије заузимају прво место Геоморфологија и Антропогеографија, нарочито у колико се односе на Балканско Полуострво. Радови о Карсту, Глацијацији, Геологији, Тектоници и Морфологији Балканског Полуострва и радови о Антропогеографији Јужнословенских Земаља тако су многобројни, да нико неће моћи с успехом обрађивати та питања, ако се не користи Цвијићевом библиотеком. Иако је Цвијићева делатност обухватала велик број дисциплина, Управа Географског Друштва трудила се да се ипак у самом распореду библиотеке истакну два главна правца његовог научног рада: Геоморфологија и Антропогеографија.

Познато је, да је Цвијић био не само научник него и национални радник. Од 1903 године нема важнијег дела, односно чланка, у којима се посматрају наши на-

ционални проблеми, а да их Цвијић није прочитао и сачувао у својој библиотеци. Литература о питањима, која су била предмет на Конференцији Мира, сведоче о његовој активности том приликом.

Многи научници доста су једностранни; они знају само за своју науку, за друге мало маре, а о лепој књижевности неће ни да чују. Цвијић није био такав. Он је не само пратио све гране науке, особито оне њему најближе, већ је врло радо одмарао свој дух и у лепој књижевности. С тога његова библиотека не оскудева ни таквим делима.

И. Синдик.

Тестамент Јована Цвијића. „На случај смрти чиним са мојом имовином овај распоред:

1.) Моје непокретно имање у Београду, Теодосијева ул. 5. (земљиште са кућом) остављам мојој жени Љубици до њене смрти, а после њене смрти припашће Задужбини Јована Цвијића, о којој је ниже реч.

2.) Са мојом библиотеком (у колико је нисам већ покљонио и пренео у Географски Завод Универзитета) управља до своје смрти моја жена Љубица, а после њене смрти припашће Географском Друштву. Сву осталу покретност остављам мојој жени Љубици.

3.) Ако настане потреба да се прештапавају моја дела, било научна било популарна, то ће моћи чинити Академија Наука или Географско Друштво, или онај књижар коме они то право даду.

4.) Са готовим новцем који данас имам: двеста педесет хиљада динара по меници која је код Љубице чиним овај распоред: њега до смрти ужива моја жена Љубица, осим што се одмах издају по пет хиљада динара деци моје сестре Наде Бабићке, и то Моми, Љубици, Јови, Ружи и Ђоки, дакле 25.000 динара.

После Љубичине смрти од суме 250.000 динара образује се задужбина Јована Цвијића. Њоме рукује одбор који изабере Географско Друштво, а председник је тога одбора председник Академије Наука. Интерес од те суме даваће се сваке године младим испитивачима за геоморфолошка испитивања. Тој Задужбини Јована Цвијића припада и моја кућа Теодосијева 5, а приход се од ње троши на иста геоморфолошка испитивања.

Имам 30 акција Врачарске Штедионице. Њих одмах после моје смрти наслеђује Миле Цвијић, син мога брата Живка Цвијића, пуковника, као и 20 акција Земалске Банке.

Ово је моја последња воља. Овај сам тестамент сам написао и написао 21. марта 1924 год. Београд. Јован Цвијић“.

Е. Ј. Ц.

Фонд Јована Цвијића. Географско Друштво у Београду основало је на дан смрти свога оснивача и председника Јо-

вана Цвијића фонд под његовим именом, који је наменило даљем раду на географском проучавању наше земље и народа у оним правцима, како их је већ показао велики покојник у својим многобројним радовима. За ову прву годину фонд је нарастао од добровољних прилога поштовалаца овога нашег великог научника скоро до 25.000 дин. Географско Друштво, које ће одредити начин руковања овим фондом, нада се да ће нарочито Цвијићеви многобројни ученици, па онда и чланови нашег друштва, поради да фонд што пре и више нарасте, да би се могао за што краће време употребити за његову одређену намену. Прилоге прима Географско Друштво у Београду, а они се могу слати и у ратама. *Е. Ј. Ц.*

II. Конгрес Словенских Географа и Етнографа.

Од 2—12 Јуна ове године одржан је у Пољској II. Конгрес Словенских Географа и Етнографа.

На Конгресу је узело учешћа око 200 делегата и чланова из свих словенских земаља, од којих су Чеси били најбројније заступљени (око 100).

Из наше земље је учествовало 16 делегата и редовних чланова. Од ових је делегирало Географско Друштво Г. Г. Павла Вујевића и Емила Цветића, Универзитет Г. Владимира К. Петковића, Срп. Краљ. Академија Г. Недељка Кошанина, Историјско-археолошки Музеј у Скопљу Г. Војислава С. Радовановића, Министарство Просвете: Г. Г. Франа Туђана, Боривоја Ж. Милојевића, Боривоја Дробњаковића, Синишу Станковића и Петра С. Јовановића, Министарство Војске и Морнарице Г. генерала Стевана Бошковића, и Министарство Социјалне Политике Г. Лазара Костића. Поред тога као редовни чланови учествовали су: Г. Г. Антун Мелик, Брезник, Е. Шневајс и С. Милојевић.

Било је и гостију из несловенских пријатељских земаља: Француске (E. de Martonne, G. Blondel, P. Deffontaine, A. Fichelle), Енглеске (Bartholomew), Италије (G. Caraci, R. Riccardi) и Сјед. Амер. Држава (Manning).

Поред тежње да се што боље манифестује развој географске и етнографске науке код Словена, организатори Конгреса су много полагали на то да учесници конгреса што боље упознају саму Пољску. Због тога је Конгрес био организован као велика информативна екскурзија.

Скуп конгресиста био је 2. Јуна у Ђеђицама, малом пограничном месту Пољске Шлезиије (или Горњег Шљонска, како је Пољаци зову). Овде је сваки од учесника конгреса добио место у вагону lits у коме се становало за цело време конгреса. Истога дана прешло се у Катовице где је управо и започео Конгрес. У овом центру рударства и индустрије у Горњем Шљон-

ску, после пријема од стране „Друштва Пријатеља Науке“, пољски научници су одржали неколико информативних предавања: о геолошкој структури, рударству, привреди и становништву Г. Шљонска. После подне је приређено неколико екскурзија (антропогеографска, геолошка) и разгледани рудници угља, топионице цинка и хемијске фабрике. 3. Јуна Конгрес је наставио рад у Познању. После пријема на Универзитету, одржано је неколико информативних предавања о Пољској (географски преглед; тектоника Пољске; флора састав становништва и географски фактори у историји Пољске). По подне истог дана приређено је неколико интересантних екскурзија у околину Познања, а разгледана је и сама варош и њене научне институције. Нарочито је била инструктивна геолошко-морфолошка екскурзија. Проф. Ст. Павловски који је водио ову екскурзију упознао је учеснике са наслагама и облицима северне глацијације и утицајима глацијалног феномена на рељеф и развој хидрографске мреже околине Познања. Проф. Чекановски дао је интересантне инструкције о саставу становништва познањске области, и о променама које су се извршиле после уједињења Пољске. Тако је на пр. Познањ до пред Светски Рат имао само неколико процената Пољака а данас има свега неколико процената Немаца. Ово је постигнуто великом и вољном разменом становништва између познањске области и Источне Пруске и Гданска.

4. Јуни био је посвећен екскурзији по пољском приморју. Разгледана је прво пољска лука Гдинија и направљено неколико малих екскурзија по њеној околини, где су проматрани нарочито моренски бедеми подсечени абразијом. Гдинија је једина већа пољска лука; у изграђивању је и развија се нагло. Још 1923 г. била је рибарско насеље а данас је варош од 10.000 становника. Она је за Пољску од значаја нарочито као извозна лука преко које се извози угаљ и сировине за северне земље. Из Гдиније је направљен излет бродом до пешчаног острва Хела. Овде је и поред ружног времена приређено неколико екскурзија: геолошко-морфолошка, фитогеографска и етнографска (насеље Кашуба, словенског племена).

5. Јуна је званично отворен Конгрес у Варшави. У своме говору проф. Е. Ромер је одао пошту пок. Јовану Цвијићу „творцу идеје конгреса словенских географа и етнографа“. Сутра дан, 6. Јуна, одржана је прва пленарна седница конгреса и извршена подела на 8 научних секција у којима су започела предавања истог дана (I. Картографија, Геофизика, Геодезија, Метеорологија, Климатологија, и Хидрографија; II. Геоморфологија и Геологија; III. Фитогеографија; IV. Зоогеографија; V. Антропогеографија и Привредна Географија;